

Otázka vzkříšení. Fantom fyzického těla

Rudolf Steiner

Jednoduché pravdy a jednoduché fráze • Otázka zmrtvýchvstání • Pavlovo pojetí vzkříšení • Kristus jako druhý Adam • Kristus dává člověku nesmrtelné tělo • Forma, tvarová podoba či fantom fyzického těla • Luciferský vliv • Čtyřčlenná bytost Ježíše Krista

Budeme vycházet z toho, o čem jsme hovořili včera, a tak se budeme moci dotknout těch nej významnějších otázek křesťanství; přitom se pokusíme proniknout do samotné podstaty křesťanství. Uvidíme, že vlastně jen touto cestou můžeme poznat, čím se stal Kristův impuls pro vývoj lidstva a čím se má stát v budoucnosti.

Jestliže lidé stále znovu zdůrazňují, že odpovědi na nej- vyšší otázky nemají být tak složité, nýbrž že pravda se musí každému bezprostředně podávat v podstatě tím nejjednodušším způsobem, a jestliže se při každé takové příležitosti říká, že například apoštol Jan ve svém nejvyšším stáří shrnul extrakt křesťanství ve slovech pravdy: „Dítky, milujte se!“, pak z toho nikdo nesmí vyvozovat závěr: Znam podstatu křesťanství, znám podstatu veškeré pravdy pro lidi, když prostě vyslovím slova: Dítky, milujte se! Neboť k tomu, aby apoštol Jan mohl tato slova prostě vyslovit, získal vícero předpokladů. Jednak víme, že takto jednoduchý výrok učinil teprve na konci svého dlouhého života, v devadesáti pěti letech, že tedy ve své tehdejší inkarnaci teprve tehdy nabyl práva něco takového vyslovit; stojí zde jako svědek, že tato slova, pronesená kýmkoli jiným, nemají tutéž sílu jako u apoštola Jana.

On se však domohl ještě něčeho jiného. Třebaže to kritika popírá, je pisatelem Janova evangelia, Zjevení a Janových listů. Neříkal tedy po celý svůj dlouhý život: Dítky, milujte se!, nýbrž napsal například dílo, které patří k nejtěžším dílům lidstva: Zjevení, a dílo, které patří k nej intimnějším a do lidské duše nejhloběji pronikajícím dílům: Janovo evangelium. Práva říci taková slova nabyl teprve svým dlouhým životem a tím, co vykonal. A jestliže někdo žije podle jeho vzoru a dělá to, co dělal on, a potom jako on praví: Dítky, milujte se!, pak proti takovému počínání nelze v podstatě nic namítat.

Musíme si však uvědomit, že věci, které se dají shrnout několika málo slovy, mohou díky tomu, že je vyjádříme tak málo slovy, znamenat velmi mnoho - ale nemusí také znamenat nic. A leckdo, kdo moudrá slova, která třeba za příslušných předpokladů znamenají něco velmi hlubokého, vysloví jen tak a myslí si, kdoví kolik toho jimi neřekl, připomíná vyprávění o vladaři, který jednou navštívil vězení a kterému byl předveden jeden obyvatel tohoto vězení, jeden zloděj. A když mu vladař položil otázku, pročpak vlastně kradl, zloděj řekl: protože měl hlad. Nu, otázka, jak se vypořádat s hladem, je otázkou, kterou se už zabývalo mnoho lidí. Dotyčný vladař

ovšem zloději řekl, že ještě nikdy neslyšel, aby někdo kradl, když je hladový, nýbrž že hladový člověk se přece nají!

Je to bezpochyby správná odpověď: kdo je hladový, ten jí a nekrade. Jedná se však o to, jestli se dotyčná odpověď také hodí k příslušné situaci. Neboť tím, že je odpověď pravdivá, ještě není řečeno, že může vyslovit něco, co má význam nebo cenu pro rozhodnutí dané záležitosti. Tak mohou ústa pisatele Zjevení a Janova evangelia pronést v nejvyšším věku slova Dítky, milujte se! jako vyslovená ze samé podstaty křesťanství - stejná slova však z úst někoho jiného mohou být pouhou frází. Musíme se proto nakonec seznámit s tím, že věci nutné k porozumění křesťanství musíme snést ze vzdálených oblastí, právě proto, abychom je pak mohli uplatnit při nejjednodušších pravdách každodenního života.

Včera jsme se museli zabývat otázkou, jak se to má s tím, co ve čtyřlenné bytosti člověka nazýváme fyzickým tělem. Uvidíme, jak nás to, čeho jsme se včera dotkli s ohledem na trojí (řecký, židovský a buddhistický) pohled, povede k pochopení podstaty křesťanství. Nejprve jsme vedeni k otázce, která stojí skutečně ve středu celého křesťanského světónázoru, seznamujeme-li se s osudem fyzického těla; neboť tím nejsme vedeni k ničemu menšímu než k otázce bytostné podstaty křesťanství: Jak se to má se zmrtvýchvstáním Krista? Můžeme předpokládat, že pro pochopení křesťanství je důležité porozumět otázce vzkříšení?

Abychom poznali, že to je důležité, stačí si připomenout slova z prvního Pavlova listu Korintským (IKor 15,14-20): „A jestliže Kristus nebyl vzkříšen, pak je naše zvěst klamná, a klamná je i vaše víra, a my jsme odhaleni jako lživí *naše zvěst* svědkové o Bohu: dosvědčili jsme, že Bůh vzkřísil Krista, *klamná* ale on jej nevzkřísil, není-li vzkříšení z mrtvých. Neboť není-li vzkříšení z mrtvých, nebyl vzkříšen ani Kristus. Nebyl-li však Kristus vzkříšen, je vaše víra marná, ještě jste ve svých hříších, a jsou ztraceni i ti, kteří zesnuli v Kristu. Máme-li naději v Kristu jen pro tento život, jsme nejubožejší ze všech lidí. Avšak Kristus byl vzkříšen jako první z těch, kdo zesnuli.“ Musíme zde poukázat na to, že křesťanství, které se rozšířilo po světě, vyšlo především od Pavla. A jestliže jsme si osvojili smysl pro to, abychom brali slova vážně, nemůžeme tato nejdůležitější Pavlova slova prostě přejít a třeba říci, že otázku vzkříšení ponecháme nevyřešenou. Neboť co tu Pavel vlastně říká? Že vůbec celé křesťanství nemá oprávnění a celá víra v Krista nemá smysl, není-li vzkříšení skutečností! To říká Pavel, od nějž křesťanství jako historická skutečnost vyšlo. A není tím v podstatě řečeno nic menšího než to, že kdo se chce vzdát vzkříšení, musí se vzdát křesťanství v Pavlově smyslu.

A nyní přenesme pohled téměř přes dvě tisíciletí a zeptejme se dnešních lidí, jak se k otázce vzkříšení musí postavit podle předpokladů současného vzdělání. Nebudu zatím brát v úvahu ty, kdo popírají celého Ježíše; v takovém případě je samozřejmě velmi snadné odpovědět si na otázku vzkříšení; a v podstatě nejsnadněji se na ni dá odpovědět tak, že si člověk řekne: Ježíš vůbec nežil, a otázkou vzkříšení si tedy nemusím lámat hlavu. Takovéto lidi však pomineme a budeme věnovat pozornost těm, kteří například někdy v polovině nebo poslední třetině minulého století přešli k obvyklým představám naší doby, v nichž i my sami dosud vězíme; a na jejich případu

bychom se nyní podívali, jak na základě celého svého dobového vzdělání museli smýšlet o otázce vzkříšení.

Podíváme-li se na člověka, který získal velký vliv na smýšlení těch, kdo se považovali za nejosvícenější z lidí, na Davida Friedricha Strausse, pak se v jeho spise o mysliteli Reimarusovi z osmnáctého století dočteme toto: „Vzkříšení Ježíše je vskutku šiboleť, podle něhož se navzájem liší nejen různá pojetí křesťanství, ale i různé světonázory a stupně duchovního vývoje.“ A téměř ve stejnou dobu čteme v jednom švýcarském časopise slova: „Jakmile se budu moci přesvědčit o skutečnosti Kristova vzkříšení, tohoto absolutního zázraku, roztrhám moderní světonázor. Tato trhlina v přírodním řádu, který považuji za neporušitelný, by byla nezacelitelnou trhlinou v mém systému, v celém mém myšlenkovém světě.“

Zeptejte se, kolik dnešních lidí, kteří se podle současných hledisek musí pod tato slova podepsat a také by se pod ně podepsali, by řeklo: Kdybych byl nucen uznat vzkříšení jako historickou skutečnost, rozervu tím celý svůj filosofický nebo jiný systém. Zeptejte se: Jak by také mělo vzkříšení jako historická skutečnost zapadat do světonázoru moderního člověka?

Připomeňme si, že již v první, veřejné přednášce jsme poukázali na to, jak především chtějí být evangelia brána: totiž jako zasvěcovací spisy. To, co se v evangeliích líčí jako ty největší skutečnosti, jsou v podstatě skutečnosti zasvěcovací, děje, které se nejprve odehrávaly v nitru chrámového tajemství, když byl hierofantem zasvěčován ten či onen člověk, jenž byl uznán hodným zasvěčení. Takový člověk, který na to byl dlouho připravován, prožil cosi jako smrt a vzkříšení; a musel také prožít určité životní poměry, které se znovu objevují v evangeliích, například jako příběh pokušení, příběh na hoře Olivetské a podobně. Jelikož tomu tak je, jeví se také popisy dávných zasvěcenců, které nechtějí být životopisy v obvyklém smyslu slova, tolik podobnými evangeliijním příběhům Ježíše Krista.

A čteme-li historii Apollonia z Tyany, ba i historii Buddhovu či Zarathuštrovu, život Osiridův, Orfeův, čteme-li právě životopisy velkých zasvěcenců, pak je tomu často tak, jako kdybychom se tu setkávali s týmiž důležitými životními rysy, které jsou v evangeliích líčeny o Ježíši Kristu. Ale i když musíme přiznat, že vzory pro důležité děje, které jsou nám představovány v evangeliích, musíme tímto způsobem hledat v zasvěcovacích obřadech dávných mystérií, přesto na druhé straně velmi zřetelně vidíme, že velká ponaučení ze života Ježíše Krista jsou všude v evangeliích prostoupena jednotlivostmi, které nechtějí být pouhým opakováním zasvěcovacích obřadů, nýbrž důrazně nás upozorňují na to, že se zde líčí něco bezprostředně skutečného. Nebo bychom snad neměli říci, že v nás následující líčení v Janově evangeliu (J 20,1-17) zvláštním způsobem vyvolává dojem skutečnosti?

„První den po sobotě, když ještě bylo tma, šla Marie Magdalská k hrobu a spatřila, že kámen je od hrobu odvalen.

Běžela k Šimonu Petrovi a k tomu učedníkovi, kterého Ježíš miloval, a řekla jim: „Vzali Pána z hrobu, a nevíme, kam ho položili.“ Petr a ten druhý učedník vstali a šli k hrobu. Oba dva běželi, ale ten druhý učedník předběhl Petra a byl

u hrobu první. Sehnul se a viděl tam ležet lněná plátna, ale dovnitř nevěšel. Po něm přišel Šimon Petr a vešel do hrobu. Uviděl tam ležet lněná plátna, ale šátek, jímž ovázali Ježíšovu hlavu, neležel mezi plátny, nýbrž byl svinut na jiném místě. Potom vešel dovnitř i ten druhý učedník, který přišel k hrobu dřív; spatřil vše a uvěřil. Dosud totiž nevěděli, že podle Písma musí vstát z mrtvých. Oba učedníci se pak vrátili domů. Ale Marie stála venku před hrobem a plakala. Přitom se naklonila do hrobu a spatřila dva anděly v bílém rouchu, sedící na místě, kde předtím leželo Ježíšovo tělo, jednoho u hlavy a druhého u nohou. Otázali se Marie: „Proč pláčeš?“ Odpověděla jim: „Odesli mého Pána a nevím, kam ho položili.“ Po těch slovech se obrátila a spatřila za sebou Ježíše; ale nepoznala, že je to on. Ježíš jí řekl: „Proč pláčeš? Koho hledáš?“ V domnění, že je to zahradník, mu odpověděla: „Jestliže tys jej, pane, odnesl, řekni mi, kam jsi ho položil, a já pro něj půjdu.“ Ježíš jí řekl: „Marie!“ Obrátila se a zvolala hebrejsky „Rabbuni“, to znamená „Mistrě“. Ježíš jí řekl: „Nedotýkej se mne, dosud jsem nevystoupil k Otci.““

Máme tu situaci vyličenou s takovými jednotlivostmi, že sotva něco postrádáme, chceme-li si udělat obrázek v imaginaci - tak například když se zde praví, že jeden učedník běží rychleji než druhý, že šátek, který pokrýval hlavu, byl položen na jiném místě atd. Ve všech jednotlivostech vidíme vyličenou něco, co by nemělo žádný smysl, kdyby se to nevztahovalo ke skutečnostem. Na jednu věc jsme již upozorňovali při jiné příležitosti, totiž že se zde praví, že Marie Ježíše Krista nepoznala. A také jsem říkal: Jak by mělo být možné, abychom po třech dnech nepoznali v téže podobě někoho, koho jsme předtím znali? Musíme tedy brát v úvahu, že se Kristus zjevil Marii ve změněné podobě; jinak by totiž ani tato slova neměla žádný smysl.

Můžeme tedy říci dvě věci: Zmrtvýchvstání musíme skutečně chápat jako vzkříšení ve svátých mystériích všech dob, jež se stalo historickou skutečností - pouze s tím rozdílem, že musíme říci: Tím, kdo vzkřísil jednotlivé mysterijní žáky, byl v mystériích hierofant; v evangeliích se však poukazuje na to, že tím, kdo vzkřísil Krista, je bytost, kterou označujeme jako Otce, že Otec sám vzkřísil Krista. Tím jsme také upozorněni, že to, co se jinak stávalo v menším měřítku v hloubi mystérií, bylo božskými duchy dáno na Golgotě lidstvu, a že jako hierofant ke vzkříšení Ježíše Krista vystoupila bytost, označovaná jako Otec. Tak zde máme na nejvyšší míru vystupňované to, co se jinak v menším měřítku stávalo v mystériích.

To je jedna věc. Druhou je to, že s věcmi, které poukazují zpět k mystériím, jsou spojené popisy takových jednotlivostí, že si pomocí evangelií můžeme - jak jsme viděli na uvedeném obraze - příslušné situace ještě dnes do detailu rekonstruovat. A je ještě jedna záležitost, která připadá v úvahu jako ještě důležitější. Smysl musí mít i slova: „Dosud totiž nevěděli, že podle Písma musí vstát z mrtvých. Oba učedníci se pak vrátili domů.“ Zeptejme se tedy: O čem se mohli učedníci dosud přesvědčit? Tak jasně, jak jasně vůbec něco může být, se tu líčí, že jsou zde plátna, ale mrtvé tělo zde není; že již není v hrobě. O ničem jiném se učedníci nemohli přesvědčit a ničemu jinému nerozuměli, když se zase vydali domů. Jinak by ta slova neměla žádný smysl. Čím hlouběji do tohoto textu pronikáte, tím více si musíte říkat, že učedníci, kteří stáli u hrobu, se přesvědčili o tom, že plátna tam byla, avšak mrtvé tělo tam již nebylo; a šli

domů s myšlenkou: Kam se to tělo podělo? Kdo ho odnesl z hrobu? A nyní nás evangelia od přesvědčení, že mrtvé tělo tu není, vedou zvolna k věcem, jimiž se učedníci vlastně přesvědčují o zmrtvýchvstání. A čím se přesvědčují? Tím, že se jim - jak vyprávějí evangelia - postupně zjevoval Kristus, že si mohli říci: On je zde! Což zašlo dokonce tak daleko, že Tomáš, který je nazýván nevěřícím, mohl své prsty vložit do Jeho ran. Zkrátka, z evangelií můžeme vidět, že učedníci se nechávají přesvědčit o zmrtvýchvstání teprve tím, že před ně pak předstupuje Kristus jakožto Zmrtvýchvstalý. To, že tu je, bylo pro učedníky důkazem. A kdybychom se těchto učedníků, kteří takto postupně získávali přesvědčení, že Kristus žije, přestože zemřel - kdybychom se jich zeptali na vlastní obsah jejich víry, byli by řekli: My máme důkazy, že Kristus žije! Ale naprosto by nemluvili tak, jak později mluvil Pavel, když prožil událost u Damašku.

Kdo na sebe nechá působit evangelia a Pavlovy listy, povšimne si, jak zásadní rozdíl je mezi základním tónem evangelií s ohledem na pojetí vzkříšení a pojetím Pavlovým. Pavel sice dává své přesvědčení o zmrtvýchvstání do souvislosti s tímto přesvědčením v evangeliích; neboť říká-li, že Kristus vstal z mrtvých, poukazuje na to, že Kristus se po svém ukřižování ukázal z ohnivého záře ducha jako živý Kéfasovi, dvanácti, potom pěti stům bratřím najednou a nakonec i jemu jako nedochůdčeti. Tak se zjevil též učedníkům - na to Pavel poukazuje. A zážitky se Zmrtvýchvstalým nebyly pro Pavla jiné než pro učedníky.

Čím však na to hned navazuje, čím je pro něho událost u Damašku, to je jeho nádherná a lehce pochopitelná teorie o Kristově bytosti. Neboť čím se pro něj od damašské události stává Kristova bytost? Stává se pro něj druhým Adamem. A Pavel hned rozeznává prvního Adama - a druhého Adama, Krista. Prvního Adama nazývá praotcem lidí na Zemi. Ale jakým způsobem? Nemusíme chodit daleko, abychom získali odpověď na tuto otázku. Nazývá ho praotcem lidí na Zemi, když v něm vidí prvního člověka, z něhož pocházejí všichni ostatní lidé.

To pro Pavla znamená: On je tím, od něhož lidé zdědili tělo, které si na sobě nesou jakožto fyzické tělo. To je tělo, *lidské tělo* s nímž se především setkáváme ve vnější máj a které je smrtelné; je to od Adama zděděné tělo podléhající zkáze, smrti podléhající fyzické tělo člověka. Do tohoto těla - můžeme použít tento výraz, neboť není špatný - jsou lidé „oblečení“.

A druhého Adama, Krista, považuje Pavel na rozdíl od prvního za vlastníka těla, jež nepodléhá zkáze, je nesmrtelné. Pavel předpokládá, že na základě křesťanského vývoje budou lidé zvolna schopni postavit na místo prvního Adama Adama druhého, obléci si místo těla podléhajícího zkáze tělo druhého Adama, Krista, které zkáze nepodléhá.

Zdá se tedy, že Pavel nepožaduje od těch, kdo se nazývají pravými křesťany, nic menšího než to, co jakoby podrývá veškerý starý světonázor. Tak jako první tělo podléhající zkáze pochází od Adama, musí tělo nepodléhající zkáze pocházet od druhého Adama, Krista. Každý křesťan by si tedy měl říci: Protože pocházím od Adama, mám tělo podléhající zkáze, jako ho měl Adam; a když vstoupím do pravého vztahu ke Kristu, obdržím od Krista - druhého Adama - tělo nepodléhající zkáze.

Tento názor Pavlovi bezprostředně vysvítá z události u Damašku. Jinými slovy: Co chce Pavel říci? Možná bychom to mohli vyjádřit jednoduchým schematickým náčrtkem.

Máme-li v určité době určitý počet lidí X, pak je Pavel všechny co do původu odvozuje od prvního Adama, z něhož všichni pocházejí a který jim dal tělo podléhající zkáze. Po dobně musí být podle Pavlovy představy možné něco jiného. Jako si lidé s ohledem na své lidství mohou říci: Jsme příbuzní, protože pocházíme z jednoho prvotního člověka, z Adama, tak si v Pavlově smyslu musí také říci: Jako můžeme bez svého přičinění, v důsledku poměrů, které jsou dány ve fyzickém rozplozování lidstva, vést tyto linie nahoru k Adamovi, tak musí být možné vést linie, které nás sice nepovedou nahoru k tělesnému Adamovi s tělem podléhajícím zkáze, ale povedou nás podobně k tělu, jež zkáze nepodléhá a které v sobě - podle Pavlova pojetí - můžeme díky svému vztahu ke Kristu nést právě tak, jako v sobě díky Adamovi neseme tělo podléhající zkáze.

Pro současné vědomí není nic nepohodlnějšího než tato představa. Neboť podíváme-li se na to zcela střízlivě: Co to od nás požaduje? Požaduje to od nás něco, co je pro současné myšlení přímo neslýchané. Současné myšlení se dlouho přelo o to, zda všichni lidé pocházejí z jednoho jediného prvotního člověka; ovšem to si ještě může nechat líbit, že všichni lidé pocházejí od jednoho jediného člověka, který byl kdysi na Zemi pro fyzické vědomí. Pavel však požaduje následující věc. Říká: Chceš-li být v pravém smyslu křesťanem, musíš si představit, že v tobě může povstat něco, co v tobě může žít a o čem musíš říci, že od toho můžeš vést duchovní linie k druhému Adamovi, ke Kristu, a sice k onomu Kristu, který se třetího dne zvedl z hrobu - právě tak, jako mohou všichni lidé vést linie k fyzickému tělu prvního Adama.

Pavel tak ode všech, kdo se nazývají křesťany, požaduje, aby v sobě nechali povstat něco, co v nich skutečně bude a co tak, jako vede tělo podléhající zkáze nazpět k Adamovi, povede k tomu, co se třetího dne zvedlo z hrobu, do něhož bylo položeno tělo Ježíše Krista. Kdo to neuzná, nemůže získat k Pavlovi žádný vztah, nemůže říci, že Pavlovi rozumí. Jestliže svým tělem podléhajícím zkáze pocházíme od prvního Adama, pak máme možnost, učiníme-li Kristovu bytost svou vlastní bytostí, mít druhého praotce. A tím je ten, který se třetího dne poté, co bylo do země položeno mrtvé tělo Ježíše Krista, pozvedl z hrobu.

Především si tedy uvědomme, že toto je Pavlovým požadavkem, jakkoli je to modernímu myšlení nepohodlné. Od tohoto Pavlova pojetí se nyní budeme blížit modernímu myšlení; jenom bychom neměli mít jiné mínění o tom, co tu před námi z Pavla tak jasně vystupuje, neměli bychom spekulovat nad tím, co je právě u Pavla tak jasně vysloveno. Je ovšem pohodlné vykládat něco alegoricky a říci, že to myslel tak a tak; ale žádný takovýto výklad nemá smysl. A chceme-li s tím nějaký smysl spojit - i kdyby to moderní vědomí chtělo brát jako pověru - nezbyvá nám nic jiného, než že podle Pavlova líčení vstal Kristus po třech dnech z mrtvých. Pojdme však dále. Chtěl bych zde nyní vložit poznámku o tom, že tvrzení, *Pavlovo* jež vyslovil Pavel, když sám díky události u Damašku dosáhl vrcholu své iniciace, tedy tvrzení o druhém Adamovi a jeho v zmrtnýchvstání z hrobu, mohl vyslovit jenom někdo, kdo v celém

svém smýšlení, v celém svém názoru vyšel z řečtví; kdo měl v řečtví kořeny, byť jako příslušník hebrejského národa; kdo však veškeré své hebrejství v jistém ohledu obětoval řeckému názoru. Neboť podíváme-li se na věc blíže, co vlastně Pavel tvrdí? To, co Řekové milovali a oceňovali, vnější forma lidského těla, vůči níž měli tragický pocit, že skončí, jakmile projdou branou smrti - o tom Pavel na základě svého názoru říká, že se to se zmrtvýchvstáním Krista vítězně pozvedlo z hrobu! A chceme-li překlenout propast mezi těmito dvěma světonázory, můžeme to udělat nejlépe takto: Řecký héros si na základě svého řeckého cítění řekl: Raději žebrákem ve světě, než králem v říši stínů! A řekl to, protože byl na základě svého řeckého cítění přesvědčen, že to, co Řek miloval, to jest vnější forma fyzického těla, je průchodem branou smrti jednou provždy ztraceno. Na tutěž půdu, na které vyrostla tato krásou opojená tragická nálada, vstoupil Pavel jakožto šířitel evangelia nejprve mezi Řeky. A neodchýlíme se od jeho slov, přeložíme-li je následujícím způsobem: To, čeho si nejvíce ceníte, lidská tělesná forma, nebude v budoucnu zničeno; nýbrž Kristus vstal z mrtvých jako první z těch, kteří budou vzkříšeni z mrtvých! Fyzická tělesná forma není ztracena, nýbrž navracena lidstvu Kristovým vzkříšením! - To, čeho si Řekové cenili nejvíce, jim veskrze řecký vzdělaný Žid Pavel se zmrtvýchvstáním opět vrátil. Jenom Řek mohl tak myslet a tak mluvit, ovšem jenom Řek, který se jím stal se všemi předpoklady, které vyplývaly z jeho židovského původu. Tak mohl mluvit jenom Žid, jenž se stal Řekem, nikdo jiný.

Jak se však můžeme k těmto věcem přiblížit ze stanoviska duchovní vědy? Zatím jsme tedy dospěli k poznatku, že Pavel požadoval něco, co dělá modernímu myšlení řádnou čáru přes rozpočet. Nyní se tedy pokusme tomuto Pavlovu požadavku přiblížit ze stanoviska duchovní vědy.

Shrňme si nejprve to, co víme z duchovní vědy, abychom na základě toho, co sami říkáme, získali představu o Pavlových tvrzeních. Jestliže si ještě jednou uvědomíme ty nejjednodušší duchovně-vědecké pravdy, pak víme, že člověk sestává z fyzického, éterného a astrálního těla a z Já. Kdybyste se zeptali někoho, kdo se trochu zabýval duchovní vědou, ovšem nijak důkladně, jestli zná fyzické lidské tělo, zcela jistě by vám řekl: To znám velmi dobře; vždyť ho přece vidím, když spatřím nějakého člověka. To ostatní jsou nadsmyslové, neviditelné články, které člověk vidět nemůže; ale fyzické lidské tělo znám velmi dobře.

Skutečně vidíme fyzické tělo člověka, jestliže k němu přistoupíme se svým obvyklým fyzickým nazíráním a fyzickým rozumem? Ptám se vás: Kdo bez jasnožřívého pohledu někdy viděl fyzické tělo člověka? Co mají lidé před očima, jestliže se dívají jenom fyzickými očima a chápou jen fyzickým rozumem? Lidskou bytost, která však sestává z fyzického těla, éterného těla, astrálního těla a z Já! A stojí-li před námi člověk, stojí před námi organizované spojení fyzického, éterného, astrálního těla a Já. A říci, že před námi stojí fyzické tělo, má zrovna tak málo smyslu, jako by nemělo smysl říci, kdybychom někomu podali sklenici vody, že je v ní vodík! Voda sestává z vodíku a kyslíku, tak jako člověk sestává z fyzického, éterného, astrálního těla a z Já. To, co dohromady dávají fyzické, éterné, astrální tělo a Já, je

zevně vidět ve fyzickém světě, tak jako voda ve sklenici. Vodík a kyslík však vidět nejsou, a nesmírně se mylí ten, kdo by chtěl tvrdit, že ve vodě vidí vodík. Stejně se však mylí i ten, kdo se domnívá, že vidí fyzické tělo, vidí-li ve vnějším světě člověka. Pozorovatel nadaný fyzickými smysly a fyzickým rozumem nevidí fyzické lidské tělo, nýbrž čtyřčlennou bytost - a fyzické tělo vidí jenom potud, pokud je proniknuto ostatními lidskými bytostnými články. Tehdy je však změněné stejně, jako je změněný vodík ve vodě, je-li proniknutý kyslíkem. Neboť vodík je plyn a kyslík je také plyn. Máme tedy dva plyny; když se sloučí, dávají kapalinu. Proč by tedy mělo být nepochopitelné, že člověk, kterého máme před sebou ve fyzickém světě, je velmi nepodobný svým jednotlivým článkům - fyzickému tělu, éterné- mu tělu, astrálnímu tělu a Já, jako je i voda velmi nepodobná vodíku? A tak tomu také je! Proto musíme říci, že se nesmíme spolehnout na májá, jíž se nám fyzické tělo zprvu jeví. Fyzické tělo musíme brát v úvahu úplně jiným způsobem, chceme-li se přiblížit jeho podstatě.

tělo Jedná se o to, že pozorování fyzického lidského těla jako *po smrti* takového patří k nejobtížnějším problémům jasnozření, k těm *ztrácí* skutečně nejobtížnějším!

Předpokládejme totiž, že bychom nechali vnější svět provést s člověkem experiment podobný rozkladu vody na vodík a kyslík. Inu, velký svět tento „experiment“ provádí při smrti člověka. Tehdy vidíme, jak člověk odkládá své fyzické tělo. Skutečně ho však odkládá? Tato otázka vypadá v podstatě směšně. Neboť co se zdá být jasnějším, než že člověk ve smrti odkládá své fyzické tělo! Jenže co to člověk ve smrti odkládá - co to jenom je? Je to něco, o čem si musíme přinejmenším říci, že už to nemá to nejdůležitější, co má fyzické tělo v životě, totiž formu, která se od okamžiku smrti začíná u toho, co je odloženo, rozpadat. Máme před sebou rozpadající se látky, a forma již nemá svůj ráz.

To, co se zde odkládá, jsou v podstatě látky a prvky, které jinak vidíme i v přírodě; není to nic, co by si přirozeně dávalo lidskou formu. K lidskému fyzickému tělu však tato forma patří velmi podstatně. Pro obvyklý jasnozřivý pohled je tomu zprvu skutečně tak, jako kdyby člověk prostě odkládal tyto látky, které potom zetlí nebo jsou spáleny, a z jeho fyzického těla jako kdyby jinak nic nezbylo. Obvyklé jasnozření pak po smrti pohlíží do spojení, sestávajícího z Já, astrálního těla a éterného těla po dobu, kdy se člověk ohlíží za uplynulým životem. Potom jasnovidec vidí, jak se v pokračujícím „experimentu“ odděluje éterné tělo, jak zůstává extrakt tohoto éterného těla a zbytek se tím či oním způsobem rozplývá v obecném světovém éteru. A tak to skutečně vypadá, jako kdyby člověk ve smrti odkládal fyzické tělo s fyzickými látkami a silami a po několika dnech také éterné tělo. A když pak jasnovidec člověka sleduje dále během kámalóky, vidí, jak si tento člověk s sebou opět bere extrakt astrálního těla dalším životem mezi smrtí a novým narozením a jak se zbytek astrálního těla předává obecné astralitě.

Vidíme tedy, že fyzické, éterné a astrální tělo se odkládají „a fyzické tělo jako kdyby sestávalo jen z toho, co před sebou máme v podobě látek a sil, které podstupují zetlení nebo spálení nebo se jiným způsobem rozplývají v živlech. Čím více se však v naší době bude rozvíjet jasnozřivost, tím více si lidé budou uvědomovat, že to, co je s fyzickým tělem odkládáno jakožto fyzické látky a síly, přece jen není celé fyzické tělo,

že by to vůbec nedalo celou podobu fyzického těla. K těmto látkám a silám patří totiž ještě něco jiného, co musíme, chceme-li mluvit věcně, nazvat „fantomem“ člověka. Tento fantom je tvarovou podobou* člověka, která jakožto duchovní tkanivo zpracovává fyzické látky a síly, aby získaly formu, s níž se setkáváme na fyzické pláni jako s člověkem.

Tak jako by sochař nevytvořil jedinou sochu, kdyby vzal mramor nebo něco jiného a jen tak do něho bušil, až by odlétávaly kousky, jak to hmota zkrátka dovoluje; nýbrž tak jako musí mít sochař myšlenku, kterou vtiskuje hmotě, tak existuje myšlenka i pro lidské tělo. Neexistuje však takovým způsobem - jelikož materiálem lidského těla není mramor ani sádra - jako myšlenka sochaře, nýbrž jako reálná myšlenka ve vnějším světě: jako fantom. Co sochař vtiskuje své hmotě, to je látkám Země, které po smrti vidíme přecházet do hrobu nebo ohně, vtiskováno v podobě fantomu fyzického těla. Fantom patří k fyzickému tělu, je to zbývající část fyzického těla a je důležitější než vnější látky; neboť vnější látky nejsou v podstatě nic jiného než něco, co se vkládá do sítě lidské formy, jako se jablka nakládají na vůz. Tento fantom je něco důležitého! Látky, které se po smrti rozpadají, jsou v podstatě tím, co nacházíme také venku v přírodě, jen s tím rozdílem, že jsou zachyceny lidskou formou.

Budete-li přemýšlet hlouběji: myslíte si, že všechna ta práce konaná velkými božskými duchy po celé saturnské, sluneční a měsíční období, vytvořila jen to, co se ve smrti předává žívlům Země? Ne! To vůbec není to, co bylo rozvíjeno po celé saturnské, sluneční a měsíční období. Fantom je to, forma fyzického těla! To si musíme uvědomit: porozumět fyzickému tělu není tak snadné. Toto porozumění fyzickému tělu především nesmíme hledat ve světě iluze, ve světě májů. Víme, že základní kámen, zárodek tohoto fantomu fyzického těla, položili Trůnové během saturnského období, že pak na něm dále pracovali Duchové moudrosti během slunečního období, Duchové pohybu během měsíčního období a Duchové formy během zemského období. A teprve tím se to, čím je fyzické tělo, stalo fantomem. Proto je nazýváme Duchy formy, jelikož žijí vlastně v tom, co nazýváme fantomem fyzického těla. Proto abychom porozuměli fyzickému tělu, musíme se skutečně vrátit k jeho fantomu.

Přeneseme-li se na počátek našeho pozemského bytí, mohli bychom tedy nyní říci: Zástupy z řad vyšších hierarchií, které po celé saturnské, sluneční a měsíční období až k období zemskému připravovaly lidské fyzické tělo v jeho formě, postavily do pozemské evoluce nejprve tento fantom. Jako první tu z fyzického těla člověka byl skutečně fantom, který není možné vidět fyzickými očima. Je to silové tělo, které je zcela průzračné. Co vidí fyzické oko, jsou fyzické látky, které člověk jí, které přijímá a které toto neviditelné vyplňují. Dívá-li se fyzické oko na fyzické tělo, vidí vpravdě nerostný podíl, který fyzické tělo vyplňuje, fyzické tělo však vůbec nevidí. Na základě čeho však tyto nerostné látky vyplnily fantom fyzického těla člověka? - Abychom na tuto otázku mohli odpovědět, připomeňme si ještě jednou vznik, první počátky člověka na naší Zemi.

Ze Saturnu, Slunce a Měsíce sem přešlo ono silové spojení, jehož pravou podobu máme před sebou v neviditelném fantomu fyzického těla a která se právě vyšší jasnozřivosti ukáže jako fantom teprve tehdy, pomineme-li všechno, co ve formě vnějších látek tento fantom vyplňuje. Výchozím bodem je tedy tento fantom. Člověk by tedy ve výchozím bodě svého pozemského vývoje byl i jako fyzické tělo neviditelný. Předpokládejme nyní, že k tomuto fantomu fyzického těla by bylo ještě připojeno éterné tělo; stalo by se tím fyzické tělo jakožto fantom viditelným? Zcela jistě ne. Neboť éterné tělo je pro obvyklý pohled tak jako tak neviditelné. Fyzické tělo s tělem éterným tedy stále ještě nejsou ve vnějším fyzickém smyslu viditelná. A astrální tělo teprve ne; takže fyzické tělo jako fantom a éterné a astrální tělo jsou dohromady stále ještě neviditelná. A Já, připojí-li se, by sice bylo možné vnitřně vnímat, navenek by však nebylo viditelné. Člověk, jenž sem přešel ze saturnského, slunečního a měsíčního období, by pro nás tedy zůstal něčím neviditelným a viditelný by byl jen pro jasnozření. Čím se stal viditelným? - Vůbec by se nebyl stal viditelným, kdyby nenastalo to, co nám Bible líčí symbolicky a tajná věda skutečně: luciferský vliv. Co se tím stalo?

Přečtěte si v *Tajné vědě*, jak byl člověk z této vývojové dráhy, po níž postupoval tak, že jeho těla: fyzické, éterné a astrální, byla přivedena k neviditelnosti, svržen do hustší hmoty, kterou přijal tak, jak ji pod vlivem Lucifera přijmout musel. Kdyby tedy v našem astrálním těle a v našem Já nebylo to, co nazýváme luciferskou silou, nestala by se hustá hmota tak viditelnou, jakou se stala. Proto musíme říci: Člověka musíme popisovat jako neviditelného; a teprve vlivem Lucifera do něj vstoupily síly, které ho činí pro hmotu viditelným. Luciferským vlivem se do oblasti fantomu dostávají vnější látky a síly a pronikají ho. Jako kdybychom do průhledné sklenice nalili barevnou tekutinu, takže se nám jeví zabarvená, zatímco jinak byla pro naše oko průhledná, tak si musíme představovat, že luciferský vliv nalil síly do formy lidského fantomu; tím se člověk stal způsobilým přijmout na Zemi příslušné látky a síly, které jeho jinak neviditelnou formu činí viditelnou.

Co tedy dělá člověka viditelným? Člověka, kterého máme před sebou na fyzické pláni, dělají viditelným luciferské síly v jeho nitru; jinak by jeho fyzické tělo zůstalo stále neviditelné. Proto alchymisté vždycky zdůrazňovali, že lidské tělo vpravdě sestává z těžé substance, z níž sestává zcela průzračný, křišťálově jasný kámen mudrců. Fyzické tělo skutečně sestává z naprosté průzračnosti, a jsou to luciferské síly v člověku, které ho přivedly k neprůhlednosti a staví ho před nás tak, že je neprůhledné a hmatatelné.

Z toho vidíte, že člověk se bytostí, která přijímá vnější látky a síly Země, jež jsou ve smrti zase odkládány, stal jenom tím, že byl sveden Luciferem a že jisté síly byly vlyty do jeho astrálního těla. Co z toho však nutně plyne? Nutně z toho plyne, že člověk se stal tím, čím je na Zemi, teprve když Já pod Luciferovým vlivem vstoupilo na Zemi do spojení fyzického, éterného a astrálního těla. Teprve tím se stal nositelem pozemské podoby, jinak by se jím nestal.

A nyní předpokládejme, že z lidského spojení, které tu sestává z fyzického, éterného a astrálního těla a z Já, Já v určitém okamžiku života vystoupí, že by tedy pak

před námi stálo tělo fyzické, éterné a astrální, ale už bez Já. Předpokládejme, že by se to stalo, tedy že by se stalo to, co se stalo Ježíši Nazaretskému ve třicátém roce života: lidské Já tady toto spojení fyzického, éterného a astrálního těla opustilo. A do toho, co zbylo - tedy do spojení fyzického, éterného a astrálního těla - vstoupí při Janově křtu v Jordánu Kristova bytost.

Máme zde tedy lidské fyzické, éterné a astrální tělo - a Kristovu bytost. Tak jako obvykle Já, sídlí nyní v lidském spojení Kristova bytost. Co tedy nyní odlišuje tohoto Ježíše Krista od všech ostatních lidí na Zemi? Odlišuje ho to, že všichni ostatní lidé v sobě nesou ono Já, které kdysi podlehl Luciferovu pokušení, zatímco Ježíš Kristus v sobě již toto Já nenese a místo něho si nese bytost Krista. Z toho, co pochází od Lucifera, v sobě tedy nese již jen zbytek - aniž by lidské Já mohlo od Janova křtu v Jordánu nechat do tohoto těla vstupovat luciferské vlivy. Fyzické, éterné a astrální tělo, v nichž jsou zbytky luciferských vlivů z dřívějška, do nichž ale nemohou v následujících třech letech vstoupit žádné nové vlivy, a Kristova bytost: z toho sestává Ježíš Kristus.

Podívejme se přesně na to, čím je nyní Kristus od Janova křtu v Jordánu až k mystériu na Golgotě: fyzické tělo, éterné tělo a astrální tělo, které toto fyzické a éterné tělo činí viditelným, protože dosud obsahuje zbytky luciferských vlivů. Neboť fyzické tělo jakožto nositel Krista je viditelné tím, že Kristova bytost má zbytky astrálního těla, které měl Ježíš Nazaretský od narození do svých třiceti let. Od Janova křtu v Jordánu tedy před sebou máme fyzické tělo, které by samo o sobě nebylo na fyzické pláni viditelné, éterné tělo, které by samo o sobě nebylo vnímatelné, zbytky astrálního těla, které obě zbývající těla dělají viditelnými, zviditelňují tělo Ježíše Nazaretského od Janova křtu v Jordánu až k mystériu na Golgotě - a v nich Kristovu bytost. Tuto čtyřčlennou bytost Ježíše Krista si dobře zapišme do duše; řekněme si: Každý člověk, který před námi stojí na fyzické pláni, sestává z fyzického, éterného, astrálního těla a z Já; toto Já ovšem působí do astrálního těla až do smrti. Bytost Ježíše Krista však před námi stojí tak, že sice má také fyzické, éterné a astrální tělo, ale nemá lidské Já, takže zde do nich po ony tři roky až do smrti nepůsobí totéž, co obvykle do lidské bytosti působí, nýbrž právě Kristova bytost.

To si jasně zapišme před svou duši a z tohoto východiska se pak věci budeme zítra zabývat dále.

Karlsruhe, 10. října 1911